

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1010

מסכת מנחות נ"א - נ"ז ♦ מקוואות ה', ה' - ט', ד'

בס"ד, כ"א תשרי תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ אפייה, חימוץ, גילוח במכונה ובסם - נחשבים פעולות של המבצע?
- ♦ גילוח פאות הזולת באמצעות תער חשמלי
- ♦ עשיית קידוש על יין ממותק, הנידון, הדעות וההלכה
- ♦ "דבש" מהו?

- ♦ החורים שבמצה, נכללים בשיעור "כזית"?
- ♦ מאכל שהצטמק או תפח
- ♦ כיצד לחשב את שיעור הלחם שאנו אוכלים?
- ♦ מעמדו של הקרח בהלכה
- ♦ דינם של המים אינו משתנה עם קפאונם

♦ המיוחד שבאכילת שיירי מנחות

דף נד/א תתן התם בשר העגל שנתפח

החורים שבמצה, נכללים בשיעור "כזית"?

שיעורי התורה, כזית, כביצה ורביעית, הם שיעור נפחו של המאכל, אולם אין חשיבות למשקלו של החפץ הנידון, לאיכותו או לחשיבותו, למעט מספר מקרים יוצאים מן הכלל, כגון, צמר "ראשית הגז" הניתן לכהנים, ובשר הנאכל על ידי בן סורר ומורה. כך מסכם זאת הרמב"ם (בפי' המשניות, טהרות פ"ג משנה ד'): "כל השיעורים אין הולכים בהם אלא אחר שיעור הגודל [נפח] ואין חוששים אם מחולחלין [חלולים] או מוצקים [דחוסים], לא לעניין הטומאה ולא לעניין האיסור וההיתר".

מאכל שהצטמק או תפח: גמרתנו דנה בחפץ שנפחו אינו קבוע, שהצטמק מכפי שהיה בתחילה או לחילופין תפח, אם יש לזונו כמצבו הנוכחי או כמצבו הקודם. וכגון, מאכל טמא בשיעור כביצה שהתמעט משיעור זה, שוב אינו מטמא, כמו כן כזית מן המת שהצטמק ואינו עומד על שיעור כזית, אינו מטמא. מסקנת גמרתנו, כי הן מאכל שבתחילה לא היה בשיעור הראוי ותפח לאחר מכן, והן מאכל שבתחילה היה בשיעור הראוי והצטמק, הרי הם מחוסרי שיעור ואינם מטמאים.

כיצד לחשב את שיעור הלחם שאנו אוכלים? ומכאן, לחיי היום יום. אנו יודעים, כי האוכל מאכל בשיעור כזית, מתחייב בברכה אחרונה. לאור הכלל שזה עתה התוודענו אליו, כי שיעורו של מאכל שתפח אינו גדל עמו אלא נותר מצומק כשהיה, לכאורה, יש להפחית משיעור הנפח של המאכל את החללים שהתהוו בו, וכגון, ממיני מאפה, ביניהם הלחם השחור העשוי חללים חללים, יש להפחית את שיעור החללים שבו. אכן, זוהי שיטתו המפורסמת של בעל ה"זרע אמת" (שו"ת ח"א סימן כ"ט, והובאה ב"משנה ברורה" סימן ר"י ס"ק א').

יש להבדיל בין תפיחה חיצונית, לבין תפיחה שהיא צורת המאכל: ברם, יש אחרונים שחולקים על דעתו וסוברים, כי אין להתייחס למאפה כאל מאכל מצומק שתפח, אלא נפחו הנוכחי הוא הנפח הראוי לו. שכן, יש להבדיל בין מאכל שהעמידוהו בשמש והצטמק או תפח, לבין מאפה שזוהי צורת עשייתו. כלומר, מאחר שזוהי צורת המאכל, בלתי הגיוני לקבעו בתחומי השיעור המצומק שבו היה נתון בתחילת עשייתו, ויש לשער לפי מצבו הנוכחי. את דעתם זו הם מוכיחים מן המשנה (עוקצין פרק ב' משנה ח'): "פת ספוגנית משתערת בכמות שהיא אם יש בה חלל ממעט את חללה", היינו: פת ספוגית משוערת כמות שהיא, כולל חלליה הזעירים, לבד מאשר חללים גדולים, וכך פסק הלכה ה"משנה ברורה" (שעה"צ סימן תפ"ו ס"ק ג').

מה דעתו של ה"חפץ חיים"? פוסקים בני זמנינו העירו, כי מדברי רבינו ה"חפץ חיים" זצ"ל לא ניתן לדעת בבירור מה דעתו בנושא, מאחר שבמקום אחר (סימן ר"י ס"ק א') נראה שהכריע החמיר כדעת ה"זרע אמת". אך למעשה דעת גדולי הפוסקים שלא כדעת ה"זרע אמת" (עיין "שונה הלכות" להגר"ח קנייבסקי שליט"א סי' תפ"ו סעיף ד'), ומכל מקום לבני עדות המזרח ראוי להחמיר בזה (ספר "וזאת הברכה" בירור הלכה" א').

חורי המצה: מעתה, האוכל מאפה משער את נפחו לפי גדלו הנוכחי, למרות אווריריותו ואי דחיסותו. אכן, גם כאשר אנו משערים "כזית" במצה, אין אנו נדרשים להפחית את החורים הנקובים במצה מאומדן הנפח, מאחר שזוהי צורת המאכל, לבד מאשר חורים גדולים מאד, שאין לחשבם בנפח המצה (ע' מידות ושיעורי תורה שם סעיף ח' ובהערות, וספר "וזאת הברכה", פרק בירורי הלכה, בירור א', ובקונטרס שיעורי אכילה שבסופו). אולם הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א העיר ("שונה הלכות" שם), כי לדעת ה"חזון איש" זצ"ל (עוקצין שם), חז"ל הם שהורו לשער את חללי המאפה

דבר העורך

רב החובל

רב החובל העביר יד שזופה על הגה האניה המבריק משימוש. מכל עבר נראה הים הגדול רגוע ושלו, כמו מעולם לא ביקשו גליו לבלוע בקרבם את האניות שפילסו את דרכן במים אדירים.

מפרשי האניה היו מתוחים לכל ארכם. רוח הים הכתה בהם והמריצה את האניה אל מחוץ חפצה. הנוסעים סיימו להריק אל קרבם כוס משקה חריף לסיום ארוחת הבוקר הנפלאה שהוגשה להם. דולפינים זריזים קיפצו סביבות האניה והפסטורליה המדהימה ריתקה את הנוסעים למקומם.

בעבר, בצעירותו, היה רב החובל מסמן ביומנו בהתלהבות כל הפלגה ומתאר את קורותיו בפרוטרוט. לפעמים נדמה היה, כי עוד רגע קט ביומנו. כל שיערה לבנה בראשי, היא סימן להפלגה נוספת. אין לי סיבה לרשום, היה אומר לחבריו.

השנים הרבות שבילה בין יבשת ליבשת נתנו בו את אותותיהן. לפעמים נדמה היה, כי עוד רגע קט יכוסה מצחו בירקרוקת, מן הסוג שמכסה את דפנות האניה. הוא ואנייתו הפכו מקשה אחת, ואיש לא יכול היה להפריד ביניהם. גם נישואיו לפני שנים מעטות בלבד, לא תלשוהו מן הים. אחת לחצי שנה היה פוקד את ביתו ואת בנו הקטן, שוהה עמם קמעא, ושב אל מקומו הטבעי, אל הים הפתוח.

ויהי היום, געגועיו של רב החובל לבני משפחתו עלו על גדותיהם, והובילוהו היישר לביתו שבצרפת. כרכרה מהירה, שבעליה תוגמל כראוי, הביהלה אותו אל ביתו, ותוך זמן קצר ישב מיודענו שבע ההפלגות בחיק משפחתו ליד האח הבעור.

שבועות אחרים שהה מיודענו בביתו, וימים אחרים בטרם שב הימה הודיע רב החובל לרעייתו, כי הפעם הוא נוטל עמו גם את בנם היחיד. עליו ללמוד את המקצוע. אני כבר מזדקן, ואיני יודע עד מתי אוכל להמשיך ולהפליג בים. זה הזמן להכניס את בני ברזי אומנות קשה זו, פסק. **היא**, קשורה בכל נימי נפשה לבנה הקטן והיחיד, מיאנה לשמוע על כך. לא יעלה ולא יבוא. נכון, הוא צריך ללמוד מקצוע, אבל, רק מול עיניה. רק אם אינו נוטש אותה ולו לרגע קט.

רב החובל, שחושל להתמודד עם סערות אדירות ומשבריים אם לא עם רחמי אם על בנה, נכנע. אני אלמד אותו מול עיניך כיצד להיות רב חובל. **מספר** ימים עמל רב החובל במרתף הבית על מלאכה מסויימת, אותה סרב להראות לבני ביתו. רק כשאיים תראו, היה משיב להפצרותיהם. כאשר סיים את

לעילוי נשמת

הר"ד **שמעון יסלזון** ז"ל בן החבר שמואל ע"ה נלב"ע ה' מרחשון תשנ"ו

לינה קריינלה ע"ה בת ר' אריה פורכהיימר ע"ה נלב"ע כ"ו בתשרי תשנ"ט תנצב"ה

הנוצחו על ידי ילדיהם שיחי

נר ה' נשמת אדם

הספוגי לעניין שיעור טומאת אוכלין, וכן הדין לעניין חיוב ברכה אחרונה, אך לא ניתן להתחשב במשנה זו לגבי קיום מצוות דאורייתא, שבהן יש ליטול כזית מושלם [ועיין שם שהניח דבר זה בצ"ע].

מהו חלל "קטן" ומהו חלל "גדול": כך או כך, עדיין שומה עלינו לברר, מהו חלל גדול ומה נחשב חלל קטן? ובכן, אין בפינו תשובה ברורה על כך, וכבר כתב הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל ("בספרו 'איפת צדקה' ענף י"ח, הובא ב"וזאת הברכה" שם): "שאין אנו יודעים את השיעור של חלל גדול", ולכן, "צריך להחמיר עד שייצא הספק מליבו".

דף נה/א, שאני גרוגרות הואיל ויכול לשולקן ולהחזירן לכמות שהן

מעמדו של הקרח בהלכה

בארצות אירופה, הנהרות קופאים בתקופת החורף, ועל המוצקים שבהם ניתן למצוא אנשים המהלכים בשופי. מעניין לגלות, כי קיים נידון הלכתי נרחב, כיצד להתייחס לנהר בשעת קפאונו, כבור בעל דפנות, או כבור סתום, קרקע רגילה. ההשלכה ההלכתית לדין זה, נוגעת לגבי עירוב. שהנה, כידוע, שפתו של נהר הסובב את העיר, עשויה לשמש כמחיצה ועירוב לעיר המוקפת וניתן לטלטל בתוכה ללא חשש, זאת, בתנאי ששפת הנהר גבוהה דייה, עשרה טפחים לכל הפחות, כדי להחשב "מחיצה". אכן, כאשר נהר מתמלא באדמת סחף, קרקעיתו מאבדת מעומקה והמחיצה שנוצרה על שפת הנהר בטלה מאליה, אם על ידי כך היא התמעטה משיעור עשרה טפחים (עיין "שולחן ערוך" א"ח סימן ש"ג סעיף כ"ו ו"משנה ברורה" שם).

דינם של המים אינו משתנה עם קפאונם: בימים ההם, שהה "חתם סופר" זצ"ל בעיר דרזניץ בתקופת החורף, כאשר הנהר נסתם על ידי קרח, ולהפתעת רב העיר, ה"חתם סופר" לא מחה באנשים שטלטלו בה בשבת מתוך הסתמכות על מחיצת הנהר 'מארך', למרות שהמחיצה נעלמה כלא היתה על ידי הקרח. ה"חתם סופר" זצ"ל הסביר לרב העיר, כי לדעתו, קרח הרי הוא כמים, וכפי שמים זורמים אינם מבטלים את עומק הנהר, כך גם דינו של הקרח. דין זה, למד ה"חתם סופר" מסוגייתנו, כלהלן.

בגמרתנו אנו למדים, כי אדם שברשותו גרוגרות, "תאנים יבשים שצמקו וכווצו" (רש"י לעיל נד/ב), רשאי להפריש מהן תרומות ומעשרות על תאנים שעדיין לא צמקו, ולהחשיבן לפי השיעור שבו היו טרם צימוקן, זאת, "הואיל ויכול לשולקן ולהחזירן כמות שהן".

ניתן היה לחשוב, כי כלל זה מוגבל לענייני שיעורי נפח בלבד, אך ה"חתם סופר" זצ"ל למד מסוגייתנו בניין אב לנידונים אחרים והסיק, כי מציאות ארעית ברת חלוף, אינה מקובעת בחפץ הנדון. התאנים המצומקות נחשבות כנפוחות, והקרח, שמן המים בא ואל המים ילך, נחשב כמים גם בעת קפאונו ולפיכך אינו סותם את הנהר! (ש"ת "חתם סופר" א"ח סימן פ"ט, עיין שם ראיות נוספות לנידון זה, והובאה דעתו במשנ"ב שם ס"ק קכ"א, ועיין שם שהביא שנחלקו האחרונים בזה, ועיין "מגן אברהם", ט"ז ו"אבן העוזר").

את דבריו הוא תומך בראיה מעניינת. הגמרא (עירובין כב/ב) מעלה סברה להחשיב את כל העולם כרשות היחיד, בשל היותו מוקף באוקיינוסים, ומדרונם ייחשב כמחיצה. ה"ת"ז מעיר על כך, כי מי ים אינם קופאים וממילא אינם מבטלים את המחיצה. אך ה"חתם סופר" מפנה את תשומת ליבנו לקצוות הצפוניים והדרומיים, שם הים קופא, ובכל זאת ביקשו להחשיב את מדרונו כמחיצה.

ערימת אשפה קפואה, נחשבת כמחיצה עקב עברה ועתידה: הגדרה זו, כי אין להתחשב במציאות ארעית, מועתקת על ידי ה"חתם סופר" זצ"ל גם ל... ערימת אשפה. ה"מגן אברהם" (סימן פ"ב ס"ק ב), דן להתיר לקרוא קריאת שמע סמוך לפסולת קפואה, שמחמת הקור והקרח אינה מדיפה צחנה המונעת את התפילה. אולם, ה"חתם סופר" זצ"ל (שם, ובהגהותיו לשולחן ערוך סימן פ"ב) משיג על כך, מאחר שמצב ארעי זה, אין בכוחו להסיר את מאיסותה של האשפה משום שיש לדונה לפי מצבה הקבוע, כפי שתחזור להיות לאחר שהקרח יופשר, ומשכך, יש להתייחס אליה כאל חפץ מאוס, שהתפילה ליזו אסורה.

דף נה/א ומשמרן שלא יחמיצו

המייוחד שבאכילת שיירי מנחות

בדפים אלו אנו עוסקים בהלכות איסור חימוץ המנחות. סעיף מהלכה זו, ייחודי הוא למנחות בלבד ומסייע לחשוף את מעמדן הנדיר של המנחות ביחס לשאר הקרבנות שהוקרבו במקדש.

דינם של שיירי המנחות, כדינם של הקרבנות!: כמבואר בגמרתנו, התורה אסרה לחמץ את המנחות, והיא שונה זאת במספר מקומות. לא זו בלבד, אלא שגם את שיירי המנחה, שאינם מוקרבים על המזבח אלא נאכלים על ידי הכהנים, התורה אסרה לחמץ. בחלקי הקרבנות האחרים הנאכלים על ידי הכהנים, נאמר לנהוג בהם בכבוד, לאוכלם במקום מסויים ובמועד קצוב, אך לא נקבע איסור כדוגמת חימוץ שיירי המנחות, המשווה בין הקרבן בעצמו לבין שייריו הנאכלים על ידי הכהנים. על ידי איסור זה האחרונים ליטשו את הגדרת מהות אכילת שיירי המנחות, ולהלן דבריו המופלאים של הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק, בעל ה"אור שמח" זצ"ל:

"כי המנחה כולה נאכלת לה; רק החילוק באזכרתה [-הקומץ-] נאכל על גבי המזבח שהאש אוכלה, והנותר אוכלים בני אהרן במקום קדוש" ("משך חכמה", צו). כלומר, אכילת שיירי המנחות נחשבת כהקרבתם על גבי המזבח! זוהי ייחודיותה של המנחה, שמעלת אכילתה גבוהה לאין ערוך מאכילת בשר שאר הקרבנות לפיכך, כמובן, אין לחמץ את המנחות, שהרי אין להעלות שאור על המזבח. את חידושו זה הוא חותם בציטוט מדברי מדרש העוסק באכילת מנחות, האומר שהכהן **"אוכל ממה שרבו אוכל"**.

מלאכתו, הוא עלה מן המרתף אוחו בידיו החסונות דגם של אניה קטנטונת, זהה להפליא לאנייתו שחנתה זה מספר שבועות בנמל. מאומה לא חסר לאנייתו. כאן, הצביע רב החובל, נמצא החדר שלי, שבו נתנה תגור כבוא היום. מאחורין נמצא ארז המלחים. למטה, הורה רב החובל באצבעו ופתח דלת קטנה, ממוקם מחסן גזירי העץ שמיועדים למלאות את מקומם של התרנים שעלולים להשבר בעת סערה קשה. כך, במשך שעה ארוכה לימד האב את בנו הקשוב את כל רזי אנייתו וסודותיה, עד שהבן יכול היה לשוטט בה בדמיונו בעיניים עצומות. עם תום השלב הראשון, השיקו האב והבן הנרגשים את האניה הקטנה בצוואת תוך גיגית עצומת מימדיה, שהוצבה במרכז הבית. דמיונו של רב החובל לא דע גבולות. קרקעית הגיגית כוסתה בחול רך, דגי זהב קטנים שטו בחדווה במים הצלולים, שנמלחו במעט דיו כחלחל וצוירו נוף מדהימים כיסו את צידה הפנימי של הגיגית. מושלם.

בידיים מיומנות נעץ רב החובל את עוגן האניה בחול והורה לבנו לשוץ במלא עצמת ריאנותו על מפרשיה המתוחים. דקה ארוכה ניסה הבן להטות את האניה על צידה, פניו אדמו ממאמץ, אך מאומה לא הועיל. זהו תפקידו של העוגן, ציין רב החובל בסיפוק. הוא מעגן את האניה למקומה. כעת, הבה נפליג.

הלילה ירד זה מכבר. לאורם של עשיות נפט זעירות שנתלו לצדי האניה, הפליגו האב ובנו במרחבי הגיגית. רוחות רבות עוצמה שנפלטו ממפוחי ענק איימו לפרק את האניה שואבקה על חייה, ולולא מיומנותו המופלאה של רב החובל, היתה האניה שוקעת זה מכבר במעמקי הגיגית.

האם פרשה זה מכבר למנחות הלילה. הוא נשאר איתי, קבע רב החובל. גם בים אי אפשר ללכת לישון כאשר רוצים. לפעמים צריך להשאיר ערים יומיים ואפילו שלשה, עד אשר תחלוף הסערה. **האניה**, שטולטלה רבות במהלך הלילה, נראתה שבר כלי. מפרשיה מושלכים היו על הסיפון, תרניה מנוצצת, דומה היה כי מאומה לא נותר על מקומו. אבל האניה לא התהפכה! קרוא רב החובל בהתלהבות. זהו תפקידך כרב חובל!

עוד ימים מספר המשיך האב המסור לאמן את בנו ולהכניסו ברזי המקצוע, עד אשר לשמחתם הרבה של הוריו, הצליח בנם המוכשר לשמור על יציבותה של האניה במשך שש עשרה שעות רצופות של סערות ונחשולים שהערים האב.

נעת הוא כבר רב חובל, שח האב בסיפוק לרעייתו, טפח נמרצות על שכמו של בנו וחזר אל הים רגוע ושליט. בנו למד את המלאכה...

תיאור מרתק זה כותב רבי יוסף חיים זצ"ל בספרו רב פעלים (ח"ג סוד ישרים סי' א'), במענה "לתלמיד חכם אחד, תושב עיר אחרת ששאל ממני שאלות בלימוד הסוד". רבי יוסף חיים טרח להסביר לו, כי אנו, בדורות שלאחר חתימת התלמוד, דומים לבנו של רב החובל שלמד להשיט את אנייתו בתוך גיגית. אותו תלמיד חכם שפנה לרבי יוסף חיים עסק בחכמת הקבלה, ולעיתים הוא נתקל בעניינים שונים שלא נתפסו בראשו. רבי יוסף חיים אילפו לקח, כי אם ידע אל נכון את מקומו, לא יקשו בעיניו דבריהם, אלא יבין כי חכמתו היא זו המוגבלת.

תלמיד חכם מופלג שעוסק זה שנים רבות באמירת הדף היומי עליון, נמשיך ללמוד, בסיעתא דשמיא, זה מפעם לפעם, כי עליו להשכיל ולהבין שדברי חז"ל נאמרו בדרגתם שלהם ובחכמתם הכבירה, החסרה לנו.

עם הרגשה נעלה זו, שאנו זוכים להגות בתורתם של קדושי עליון, נמשיך ללמוד, בסיעתא דשמיא, את סוגיות התלמוד מתוך השתוקקות, שבמהרה יבואו הימים אשר בהם נוכל להשיג את עמקם של דברי חז"ל, כמאמר הנביא ישעיהו (יא/ט) "כי מלאה הארץ דעה את ה' מים לים מיסים".

המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף נב/ב חוץ מחמץ שבתודה

גם על החמץ יש להודות

בקרבת תודה יש גם מצות וגם לחם חמץ. יש להודות להקב"ה על הטוב והן על מה שאינו טוב ושהחמץ... ("מאורה של תורה").

דף נב/ב כל המנחות באות מצה חוץ... ושתי הלחם

בפסח - מצה, ובשבועות - חמץ

בפסח נאסר החמץ, ובשבועות נצטוונו על החמץ. טעמו של דבר, משום שבפסח הגיעו ישראל למה שהגיעו על ידי הארה משמים ולא מכוחותם הם ("איתערותא דלעילא"), לפיכך יש לאכול מצה בלבד, שהיא מחוסרת כמעט ממעשה ידי אדם. בשבועות, הגיעו ישראל לקבלת התורה, על ידי הכנה - "והיו נכונים לשלשת ימים" - הדבר נרמז בלחם שמרובים מעשיו ובשהיית זמן יד האדם ניכרת בו היטב, ולכן נצטוונו על הקרבתו בשבועות ("בת עין").

דף נג/א ואי בר אבהו ולא בר אוריין אישא תיכליה

בעגלה שעל ארבעת המנופים

על המתגאה בייחוסו ומסתפק בו, היה רבי יחזקאל מקוזמיר אומר:

משל למה הדבר דומה? לעגלה עמוסה ששקעה בביצה של רפש ולא עלה בידי הסוסים להניעה. מה עשה בעל העגלה, הביא מנוף אשר הרים את העגלה והציבה במקומה. עמד שם שוטה אחד, וראה שהמנוף טוב מהסוסים, נשא קל וחומר

חווייה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינוך!
חייג עכשיו: *3029
או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

הגאון רבי ב. שמואל הכהן דויטש שליט"א ("ברכת כהן, ויקרא), מוכיח יסוד זה על פי סדר פרשיות התורה. בפרשת ויקרא נאמרו דיניהם של הקרבנות הקרבים על המזבח, ובפרשת צו, חזרו ונשנו דיניהם בתוספת דיני אכילת שיירי הקרבנות. שונה מכל הקרבנות היא המנחה, שדיני אכילת שייריה על ידי הכהנים הובאו בפרשת ויקרא. אין לנו אלא להסיק מכך, כי אכילת המנחה על ידי הכהנים, הרי היא כ"אכילת מזבח".

כמו כן, הרמב"ם בספר המצוות מונה את אכילת הקרבנות על ידי הכהנים כמצווה, אך אינו מכליל במצווה זו את אכילת המנחות על ידיהם אלא מחשיבה כמצווה נפרדת. הרי לנו, כי אכילת המנחות שונה מאכילת יתר הקרבנות.

דף נו/ב הניח שאור על גבי עיסה

אפייה, חימוץ, גילוח במכונה ובסם - נחשבים פעולות של המבצען?

חובה להקדים בפתח המאמר, כי ספרים וחיבורים שלמים עוסקים בנושא הבא, ובמאמרנו הנוכחי נתמקד בנקודה מסויימת מתוך הנידון הרחב, בהקשר לסוגייתנו.

העמסת גרעיני חיטה לריחיים: מקרים שונים ומגוונים הובאו לפני הפוסקים במהלך הדורות, כדי שיחוו את דעתם עליהם, אם אדם שביצע פעולה מסויימת אכן ביצע אותה. נשמע מסובך? פשוט מאוד. הנה לדוגמא, בעל ה"מגן אברהם" ("אוי"ח סימן רנ"ב ס"ק כ' ועיין "אגלי טל" מלאכת טוחן ס"ק ח') מביא מקרה של אדם שתפקידו היה להעמיס גרעיני חיטה לתוך ריחיים. זאת היתה משימתו. את גלגלי הריחיים לא היה עליו לסובב, הללו נהדפו ללא הרף על ידי מים שזרמו במורד הנהר. אדם זה לא "טחן", הוא הניח את החיטים בלבד ובכל זאת הוא נחשב טוחן.

הנחת קורה על צוואר חברו: כעת נעקוב אחר מקרה פשוט יותר. אדם הניח קורה כבידה מאד על חברו, וכעבור מספר דקות האומלל נפטר. איש מאיתנו לא יתן למניח הקורה להימלט מעונשו באמתלה שהקורה הרגה את חברו ולא הוא, שהרי הוא זה שהניחה עליו.

הנחת שאור בפסח על גבי עיסה: עד כאן הדברים פשוטים. משכך, הבה ניתן את מחשבתנו ליהודי שלש עיסה בפסח, ולאחר מכן הניח שאור על גבי העיסה. כצפוי, השאור תסס, החמיץ את העיסה ולפנינו חמץ מושלם. היש לייחס את החמצת העיסה למניח השאור? לכאורה, אין כל הבדל בינו לבין המניח קורה כבידה על צוואר חברו, שניהם עשו מעשה בעל פעולה מתמשכת המביאה לתוצאה שאינה מוטלת בספק.

פעולת החימוץ מתחדשת לאחר הנחת השאור על העיסה: אולם, אם נבודד לגורמים את שלבי פעולת הקורה ואת שלבי פעולת השאור, נבחין בשוני בולט ביניהם. הקורה מוחצת את הנמצא תחתיה מחמת כובדה. השאור מחמיץ את העיסה בגין תסיסתו. ההיתה הקורה כבידה לפני הנחתה על צוואר הנרצח? - ודאי שכן. ההיה השאור תוסס טרם הנחתו על העיסה? - ברור שלא. מעתה, מניח הקורה הניח 100 קילו על צוואר חברו, ויש לייחס אליו את מעשה הריגת חברו, אך השאור הוא בעל פעולה מתחדשת הגוברת והולכת עם התסיסה - ואם כן, לכאורה, אין לייחס אל מניח השאור את פעולת ההחמצה, משום שהשאור פועל מכח התסיסה הנפעלת לאחר הנחת השאור. אכן, זוהי דעתו של הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל, כי יש לחלק בין המקרים ("שרית שאילת יעב"ץ חו"מ סוף סימן ט"ז) [לטובת הלומדים נצטט את לשונו הזהב: "שאפי נתן בו שאור, מ"מ אינו מחמיץ מיד, והו"ל כסוף חמה לבוא סוף צנה לבוא", עפי"י הסוגיה בסנהדרין עז/א].

ההוכחה הברורה מסוגייתנו, כי גם הנחת שאור מתייחסת לאדם: ברם, אחרונים רבים תמהים על דעתו של ה"עב"ץ, לאחר שמסוגייתנו מוכח שלא כדבריו. שהנה, הלכה היא שאסור להחמיץ את המנחות גמרתנו מביאה את דעת רב, כי הכהן אינו רשאי להניח שאור על העיסה כדי שתחמיץ, וכהן העושה כן חייב במלקות. מאחר שאנו יודעים, כי "לאו שאין בו מעשה" - אין לוקין עליו, היינו: אדם העובר עבירה שאינה כרוכה בעשייה - אינו לוקה, מוכח מגמרתנו, המצווה להלקות את מחמץ המנחות, כי העובדה שהעמיד את השאור על העיסה והניח לה להחמיץ, מייחסת לו את כל השלבים הבאים שנוצרו מכוחו. פשוט וברור.

גילוח פאות הזולת באמצעות תער חשמלי: הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל ("שו"ת" ה"ר צבי" יו"ד סימן קמ"ג), דן בנושא זה לגבי יהודי המגלח את פיאותיו של חברו בתער חשמלי. אדם זה עובר על איסור "לא תקיפו", למרות שגזיזת השערות נעשית על ידי המכונה, מאחר שהוא מכונן את המכונה על ראש המתגלח ולמעשה "מנהיג" אותה בין התלמים, ואין הנידון דומה למניח בצק שיתפח מעצמו, אלא הספר נחשב כשותף פעיל בכל התהליך מתחילתו ועד סופו.

גילוח פאות הזולת באמצעות סם: אולם, אם נחפש מקרה של ספר הדומה למניח שאור, נמצאהו בספר שיניח סם גילוח על פיאות חברו, לדעת בעלי התוספות הסוברים כי גילוח הפיאות אסור גם שלא על ידי תער. ספר זה הרי הוא כמניח שאור. שניהם הניחו חומר שפועל את פעולתו במשך מספר דקות, ולדעת ה"עב"ץ אין לייחס אליהם את הפעולות שהתחוללו בגינם והוא לא יתחייב מלקות על פעולה זו [ועיין שם ב"הר צבי" שהוסיף וכתב לחלק בין סוגייתנו לבין גילוח בסם].

דף נז/ב כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו

עשיית קידוש על יין ממותק, הנידון, הדעות וההלכה

שוב אנו ניצבים בפני נידון הלכתי מעניין מאד, המשלב בתוכו את דיני בית המקדש עם הלכות הנוגעות לחיי היום יום. הדברים אמורים לגבי היין הראוי לקידוש בשבת המלכה. במסכת בבא בתרא (דף זא/א) מבואר: "אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח". בעזרת ה' בעת לימוד מסכת בבא בתרא במסגרת הדף היומי, נרחיב בנושא יין הפסול לקידוש, כגון, יין שריחו רע. אך במאמר זה

נתמקד בשיטתו הייחודית של הרמב"ם (הל' שבת פרק כ"ט הל' י"ד) הפוסק: "אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח, לפיכך, אם נתערב בו דבש או שאור אפילו כטיפת החרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו, כך אנו מורין בכל המערב". פסיקתו זו מבוססת על הוראת התורה הנידונה בסוגייתנו, כי (ויקרא ב'יא) "כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה". כלומר, מאחר שאין להקריב קרבן ומנחה שיש בהם דבש, גם אין לקדש על יין שיש בו דבש. אלא, שעלינו לחדד היטב את הגדרת איסור הקרבת קרבן עם דבש, כדי להבין את שיטתו של הרמב"ם. זאת נעשה בסיועו של הגר"ז מבריסק זצ"ל, כלהלן.

מאכל שמעורב בו דבש, הופך לסוג פסול, או שהדבש שבו פסול? כאשר נבקש להתבונן באיסור להקריב קרבן או מנחה שיש בהם דבש, נמצא, כי באפשרותנו להגדיר את האיסור בשתי הגדרות שונות זו מזו. אפשר, שהתורה אסרה את הקרבת הקרבן, מאחר שעל ידי הקרבתו יעלה הדבש על המזבח, והתורה ביקשה למנוע העלאת דבש על המזבח ("מנחת חינוך" מצווה קי"ז אות ד). יתכן גם, כי קרבן או מנחה שמעורבים בהם דבש, נפסלים בעצמם! כלומר, איסור העלאתם על המזבח אינו כדי למנוע את הקרבת הדבש בלבד, אלא כיום הם בעצמם הפכו לסוג שאינו ראוי לעלות על גבי המזבח. נשוב כעת להוראת הרמב"ם, כי אין לקדש בין שמעורב בו דבש, ונבחין על נקלה, כי ניתן להבינו רק באמצעות ההסבר השני. שהנה, אם הקרבן שהתערב בו דבש אינו אסור באיסור עצמי, קשה עד למאד להבין הלמאי חבית יין שטיפת דבש נפלה לתוכה אינה ראויה לקידוש. הרי היין עצמו הוא מן הסוג הראוי לניסוך על גבי המזבח, אלא שמניעה צדדית, שאין להעלות דבש על המזבח, גורמת לכך שלא ינסכו בו. אולם, אם יין שמעורב בו דבש מקבל איסור עצמי לכל יוקרב על גבי המזבח והופך לסוג יין פסול, מובן היטב מדוע אין לקדש בו בשבת (עיין בכתבי הגר"ז ועיין שם נוסחה שונה).

"דבש" מהו? הבנו, איפוא, את ההגדרות שעליהן מושתתת פסיקת הרמב"ם, וכעת שומה עלינו לברר, אם יין שמעורב בו דבש בלבד נפסל, או אולי גם סוכר שהתערב בין - פוסלו. לשם כך, יש לבדוק "דבש" מהו. ובכן, רש"י הוא הראשון המתייחס לנושא זה, בכותבו (ויקרא ב'יא): **"כל מתיקת פרי קרויה דבש"**. הרדב"ז (ברמב"ם הל' איסורי המזבח פ"ה הל' א) מבאר, כי מן ההכרח שכל מתיקות הפרי דבש היא, שהרי את דבש הדבורים אנו אוכלים למרות שהוא "יוצא מן הטמא", מן הדבורה, שכן, הוא מלוקט מן הפירות. כלומר, לא הותר הדבש אלא משום שהדבורה מלקטת את צוף הפירות ופולטתו ללא הוספת חומר מגופה. ומשחומר זה נקרא דבש, ברור, כי מתיקות הפירות דבש היא (ועיין שם עוד ב"משנה למלך"). מעתה, לשיטת הרמב"ם, אין לקדש על יין ממותק בסוכר, שהרי הסוכר גדל בקרקע. כעת, הבה נקרא בצוותא את ההלכה הבאה ב"שולחן ערוך", ונווכח כמה סברות, שיטות ודעות מסתותרות מאחורי המשפטים הקצרים (א"ח סימן רע"ב סעיף ח): **"מקדשין על... יין שיש בו דבש, ויש אומרים שאין מקדשין"**. הרמ"א פוסק: **"והמנהג לקדש עליו אפילו יש לו יין אחר רק שאינו טוב כמו... שיש בו דבש (אגור)".** כלומר, אם לפנינו שני יינות, האחד ממותק וטעים והשני יין צלול שטעמו פחות ערב, יעדיף את היין הטעים.

בעצמו: ומה מנוף אחד טוב מסוסים, ארבעה על אחת כמה וכמה. הלך והעמיד גולה על ארבעה מנופים, והמתין שתנוע... ועדיין הוא ממתין...
היחוס, סיים, הוא מנוף להעלות מן הרפש, לנסוע עליו - בלתי אפשרי, והחושב כי די בו אינו אלא כאותו שוטה ("לענוים יתן חן", עמ' קפ"א).

דף נז/ב כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו

יותר מתוק מדבש

התורה הורתה (ויקרא ב'יא): "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה".
אמר האדמו"ר מגור, בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל, למרות שהדבש מתוק מאין כמוהו, אין מתוק יותר מאשר לקיים את מצוות התורה...

לעילוי נשמת
מרת **חנה קסטנר** ע"ה
ב"ר נחום ז"ל
נלב"ע הושענא רבה, כ"א בתשרי תשל"ד
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר **אברהם יוסף קסטנר** שיח' י-ם

לעילוי נשמת
הר"ר **ישראל צבי הפטקה** ז"ל
ב"ר רפאל ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשל"ג
וזוג' מרת **בלה** ע"ה
ב"ר נתן נטע ז"ל נלב"ע כ"ה בתשרי תרפ"ט
תנצב"ה
הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו

כולם

יחד מאירים את הנשמה עם 2 משניות ביום.

מה איתך?

- פירוש בהיר וקל
- לימוד יומי ע"פ סדר קבוע
- מיד חודש יגיע לביתך הכרך החודשי

גדולי ישראל שליט"א מכריזים על תחילת הלימוד ב"משנה מאירה"

להצטרפות הייג עכשיו: **3764***